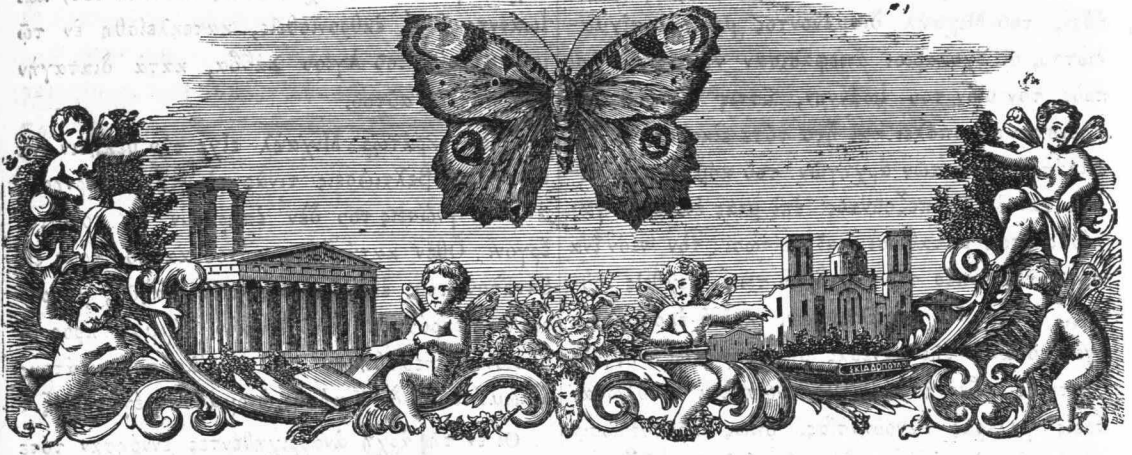

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ,

ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

28 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ, 1866.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 76.

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ. (1)

Η'.

ΤΗ 30 'Ιουλίου τοῦ ἔτους 1344, τρεῖς περίπου ἑβδομάδας μετὰ τὴν στέψιν τῆς Ἄννης, Μιχαὴλ ὁ Μέγας Κομνηνός, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ 'Ιωάννου Β', ἀφίκετο ἐν Τραπεζοῦντι. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτροπεία εἶχεν ἐκλέξει αὐτὸν ὡς μέλλοντα σύζυγον τῆς Εἰρήνης, ἀλλ' ἡ ἡγεμονίς αὕτη ὑπεδέχθη αὐτὸν ψυχρῶς, καθότι διήνυε τότε τὸ πεντηχοστὸν ἔκτον ἔτος τῆς ἡλικίας του· ἡ ἐκλογὴ ὅμως αὕτη εἶχεν ὑπαγορευθῆ ὑπὸ ὀρθοτάτων πολιτικῶν λόγων, τούτου ὄντος τοῦ νομίμου διαδόχου τῆς οἰκίας του, καὶ ἔχοντος υἱὸν τὸν 'Ιωάννην δεκαεννεαέτη ἤδη ὄντα. Ὁ Μιχαὴλ ἀφίκετο ἐν Τραπεζοῦντι συνοδευόμενος ὑπὸ τριῶν πολεμικῶν βυζαντινῶν πλοίων καὶ ὑπὸ στρατιωτῶν στρατολογηθέντων ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τοῦ γενικεῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σχολαρίων Νικήτα, ἀπεβιβάσθη ἄνευ κωλύματος, καὶ ἅπασαι αἱ φατρίαι ἐφαίνοντο διατεθειμέναι νὰ ἀναγνωρίσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματά του. Ἀλλ' οἱ εὐγενεῖς Λαῶι δὲν ἐνόουν ν' ἀπωλέσωσι τοὺς καρποὺς τῶν ἐπιτυχουσῶν

ἐπαναστάσεών των, μὴ τολμῶντες ὅμως νὰ βασισθῶσιν ἐπὶ τὴν τοῦ λαοῦ σύμπραξιν εἰ ἀνθίσταντο ἀναφανδόν, προσέδραμον εἰς τὸν δόλον. Τὸν Μιχαὴλ ὑπεδέχθη ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀκάκιος μετὰ τῆς προσηκούσης πομπῆς· οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ μεγάλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ κράτους ἔδραμον νὰ δώσωσι πρὸς αὐτὸν τὸν ὄρκον, ἡ δὲ στέψις ἐμελε νὰ λάβῃ χώραν τῇ ἐπαύριον· ἀλλὰ μόλις ἀνέτειλεν αὕτη, καὶ τὰ πάντα εἶχον μεταβληθῇ. Κατὰ τὴν νύκτα εἶχον ἐρεθίσει τὸν λαὸν κατὰ τῶν βυζαντινῶν τυχοδιωκτῶν, ὡς ἀπεκάλουν αὐτούς· οἱ στασιασταὶ ἔδραμον καὶ συνέλαβον τὸν Μιχαὴλ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ αὐτοῦ, εἴτα ἀπέστειλαν αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς Οἶναϊον, ὅθεν ἀκολούθως τὸν μετέφερον εἰς Λιμνίαν. Οἱ τῆς φατρίας τῶν Λαζῶν εὐγενεῖς ἐγένοντο οὕτω μόνοι κύριοι τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἐκυβέρνησαν ἐπ' ὀνόματι τῆς αὐτοκρατορίας Ἄννης.

Ὁ Ἕλληνικὸς λαὸς εἶχεν ἱκανῶς συνηθισθῇ εἰς τὸν διοικητικὸν ὀργανισμόν καὶ ἦτο ἐντελῶς πεπεισμένος περὶ τῆς ἀνάγκης κεντρικῆς τινὸς καὶ ἐνιαίας ἐξουσίας, ὅπως μὴ μένῃ ἐπὶ πολὺ εὐχарιστημένος εἰς τοιαύτην τῶν πραγμάτων κατάστασιν, διὸ ὁ Νικήτας, γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν Σχολαρίων, καὶ τὸ Ἕλληνικὸν κόμμα ὃ ἐθεώρει τὴν βυζαντινὴν συμμαχίαν ὡς τὴν ἀρίστην διὰ

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλ. 75.

τὴν πολιτείαν, συναπεφάσισαν ν' ἀποδιώξωσι τοὺς ἀντιζήλους τῶν καὶ νὰ καταλάβωσι τὴν ἀρχὴν. Τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν ἐδύνατο ἄλλως νὰ ἐπιτύχῃ, εἰμὴ τιθεμένου ἐπὶ κεφαλῆς ἐνὸς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν, ὅθεν, τοῦ Μιχαὴλ διαμένοντος μακρὰν αἰχμαλώτου, οἱ Σχολάριοι ἀπεφάσισαν νὰ ἀναφερθῶσι πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωάννου, ὅστις κατῴκει ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἦτο τότε εἰκοσαέτης. Ὁ Νικήτας μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ κόμματος ἀπέπλευσαν ἐκ Τραπεζοῦντος ἐπὶ μιᾷ ἐνετικῆς γαλέρας ὅπως μεταβῶσι καὶ πείσωσι τὸν νέον ἵνα συμπράξῃ ὑπὲρ τῶν σχεδίων των. Δεχθεὶς οὗτος, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς των, καὶ ἡ ἐκστρατεία ἐγένετο ἄνευ τῆς φανερᾶς ὑποστηρίξεως τῆς βυζαντινῆς κυβερνήσεως. Οἱ συνωμῶται ἐναύλωσαν τρεῖς γαλέρας Γενουησίας, ὅπως προσθέσωσιν αὐτάς εἰς τὰς ἑτέρας δύο ἃς οἱ ἐν Τραπεζοῦντι ἀρχηγοὶ των εἶχον ἐφοδιάσει, καὶ συνέλεξαν στρατιώτας ὅπως ἐπιπέσωσι κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας Ἄννης. Περὶ τὸν σεπτέμβριον τοῦ 1342 ἀπεβιδάσθησαν εἰς Τραπεζοῦντα, ὅπου συνενωθέντες μετὰ τῶν Σχολαρίων, τῶν Μιζοματῶν καὶ Δορανιτῶν ἤρχισαν ζωηροτάτην ἐν ταῖς ἀγυαῖς μάχην, μετὰ τὴν ὁποίαν Ἰωάννης ὁ Γ' ἐκκρύχθη αὐτοκράτωρ. Πλείστοι εὐγενεῖς ἐκ τοῦ κόμματος τῶν Λαζῶν, καὶ πρὸ πάντων οἱ ἀμυζανταρῖνοι ἐφονεύθησαν. Ἡ Ἄννα αἰχμαλωτισθεῖσα ἐν τοῖς ἀνακτόροις αὐτῆς ἐκεῖ καὶ κατεπνίγη πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τὸ μέλλον ἀντιδράσεως.

Ἰωάννης ὁ Γ' ἐστέφθη αὐτοκράτωρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Χρυσοκεφάλου, τόσον δ' ὀλίγον ἐμερίμνα περὶ τῆς τύχης τοῦ πατρός του, ὥστε συνεχῶρει τῷ εὐνόχῳ Ἰωάννῃ νὰ κατακρατῇ αὐτὸν δέσμιον εἰς Ἀημνίαν· ἀλλὰ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἔτους ἐδολοφονήθη, καὶ, κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, ὁ νέος αὐτοκράτωρ εἶχεν ἤδη δυσχερεστήσει, διὰ τῆς μωρίας του καὶ τῶν ἐλαττωμάτων του πάντας τοὺς τε πολιτικοὺς καὶ στρατιωτικούς, αἵτινες εἶχον ἀναβιβάσει αὐτὸν ἐπὶ τὸν θρόνον. Ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς Νικήτας, ὅστις εἶχε διευθύνει πλείστας ἐπαναστάσεις, ἤρχισε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ καὶ πάλιν τὰς στασιαστικάς του ἐπιχειρήσεις. (Εἶναι ἀληθές ὅτι, εἰς τὰ δεσποτικά κράτη, ἔνθα πᾶσα νόμιμος ὁδὸς πρὸς ἀντίστασιν ὑπάρχει κεκλεισμένη τοῖς πολίταις, δὲν ὑπάρχει ἄλλο μέσον θεραπείας, εἰμὴ τὸ τῆς ἐκθρονίσεως τοῦ ἡγεμόνος.) Ὁ Νικήτας μετὰ τοῦ κόμ-

ματός του ἐξεκίνησαν εἰς Λιμνίαν, ἀπελευθέρωσαν τὸν Μιχαὴλ καὶ ἀπαγαγόντες αὐτὸν εἰς Τραπεζοῦντα, τὸν ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα περὶ τὸν μᾶιον τοῦ 1344. Κατὰ παράδοξον τινὰ τῆς τύχης τροπὴν, διεδέχθη οὗτος τὸν υἱὸν του, καὶ Ἰωάννης ὁ Γ' ἐκθρονισθεὶς, κατεκλείσθη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀγίου Σάββα, κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ εἶχε τὴν θέλησιν νὰ εἰσαγάγῃ βελτιώσεις τινὰς εἰς τὴν κυβερνήσιν, ἀλλ' αἱ γνώσεις του δὲν ἐπάρκουν εἰς τοιοῦτον ἔργον. Ὅθεν κατήρξατο αὐτοῦ καταδικάσας εἰς θάνατον τοὺς ἐξοχωτέρους τῶν Λαζῶν, μέτρον εἰς ὃ ἐπεκρότησε τὸ ἐλληνικὸν κόμμα, πρὸς τὸ ὁποῖον διενεμήθησαν τὰ μεγάλα τοῦ κράτους ἀξιώματα, ὃ δὲ Νικήτης ὠνομάσθη μέγας δούξ.

Οἱ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀναβρίχθηέντες ἐννόησαν τότε καὶ αὐτοὶ οὗτοι ὅτι ἠδύνατο νὰ γενῶσι θύματα αἰμοβόρων πράξεων, αἵτινες παρομαρτοῦσιν εἰς πᾶσαν ἐπανάστασιν, διὸ ἀπεπειράθησαν νὰ καταστήσωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν μόνιμον διὰ τινος ὀργανικοῦ νόμου ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, οἱ Σχολάριοι προσεπάθησαν νὰ ιδρύσωσιν εἰδὸς τι ὀλιγαρχικῆς πολιτείας. Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ εὐρέθη βεβιασμένος νὰ υπογράψῃ καὶ νὰ ὁμώσῃ ἐπίσημόν τινα πράξιν, δι' ἧς ἦτε νομοθετικὴ δύναμις καὶ ἡ διευθύνσις τῶν πραγμάτων ἀνετίθεντο εἰς τὰς χεῖρας τῶν μεγάλων ἀξιωματικῶν καὶ τῶν μελῶν τῆς γερουσίας. Αὐτὸς δ' ὥφειλε ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀξίωμα, εἰς ἄφθονον ἐπιχορήγησιν καὶ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν τῶν ἀνακτόρων τοῦ διοικήσιν. Ὅθεν τὰ καθήκοντά του ἦσαν καθήκοντα βασιλέως συνταγματικοῦ, ὡς λέγομεν σήμερον. Ἀλλ' οὕτε αἱ βιαιοπραγαί τῶν κομμάτων οὔτε ἡ φιλοδοξία τοῦ μονάρχου σεβάζονται ἐπὶ πολὺ τοιαύτας συμφωνίας. Ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ ἐδράξατο τῆς πρώτης εὐκαιρίας ὅπως ἀπαλλαχθῇ τῆς κηδεμονίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν κατεκράτουν αὐτόν. Ὁ λαὸς τῆς πρωτευούσης καὶ οἱ Λαζοὶ ἐδράξαν τὰ ὅπλα, διαδηλοῦντες ὅτι ἡγάπων μᾶλλον νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, παρὰ εἰς τοὺς εὐγενεῖς. Ὁ ὑπὲρ τῆς σκιάς τῶν καίσαρικῶν τῆς Ρώμης νόμων ἐνθουσιασμοῦ οὗτος ἐπέτρεψε τῷ Μιχαὴλ ν' ἀκυρώσῃ τὰς παρᾶχωρήσεις ἃς εἶχε κάμει πρὸς τε τοὺς ὑπουργοὺς καὶ τὴν γερουσίαν, καὶ ν' ἀνακτήσῃ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Ὁ μέγας δούξ Νικήτας καὶ ἄλλα ὑψηλὰ πρόσωπα ἐξρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς,

ἀλλὰ δὲν ἀναφέρεται ὅτι ἐχύθη τὸ αἷμά των. Ἐκ τοῦ φόβου μὴ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης ἀντιταχθῇ πρὸς αὐτὸν ἐν περιπτώσει νέων ταραχῶν, ἐπεμψεν αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ εἰς Ἀδριανούπολιν ὁπόθεν θὰ ἦτο δύσκολον τὰ συνεννοῆται μετὰ τῶν ἐν Τραπεζοῦντι φατριῶν.

Ὁ δεσποτισμὸς τοῦ Μιχαήλ οὐδ' ἐν τῇ πρωτευούσῃ οὐδ' ἐν πάσῃ τῇ ἐπικρατείᾳ ἐπέφερε πλειότεραν εὐημερίαν ἀφ' ὅσῃν εἶχε φέρεи ἐν αὐτῇ ἡ κυβέρνησις τῶν εὐγενῶν. Ἡ πολυθρύλλητος μέλαινα πανώλης, ἥτις κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην ἑκατονταετηρίδα εἶχεν ἐρημώσει τὴν τε Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην, ἀνεφάνη φοβερά καὶ ἐν Τραπεζοῦντι τῷ 1347. Οἱ Τουρκομάνοι, οἱ κατέχοντες τὴν ἀπὸ Ἀρσίνγης καὶ Ἐρζερούμης μέχρι τοῦ ἰσχυροῦ φρουρίου Βαϊβάρτου χώραν προσέβαλλον τὴν αὐτοκρατορίαν, καὶ κατερημώσαντες τὴν κοιλάδα τῶν Πυξιτῶν, ἀφίχθησαν μέχρι τῶν τειχῶν τῆς πρωτευούσης. Ὁρφελοῦμενοι τότε ἀπὸ τὴν ἐξασθένεισιν τοῦ κράτους οἱ Γενουήνσιοι, καὶ θέλοντες νὰ κυριεύσωσι τινὰς τῶν μᾶλλον ἐπικαίρων θέσεων τῆς χώρας, ἐκήρυξαν σπουδαίως κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας τὸν πόλεμον.

Ὅθεν τῷ 1348 κατέλαβον τὴν πόλιν τῆς Κεραισσούντος ἣν καὶ ἐπυρπόλησαν. Δύο δὲ τῶν μεγαλύτερων πολεμικῶν αὐτῶν πλοίων ἄραντα ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Καφα (Θεοδοσίας) κατενίκησαν τὴν αὐτοκρατορικὴν μοῖραν ἐν τινι ναυμαχίᾳ, καθ' ἣν ἀπέθανεν ὁ μέγας δοῦξ Ἰωάννης Καθασιδης. Οἱ Ἕλληνες ὅπως ἐκδικήσωσι τὴν ἡττάν των ταύτην, προσέβαλλον ἅπαντας τοὺς ἐν Τραπεζοῦντι ἐγκαταστημένους Φράγκους, ἐληλάτησαν τὰς οἰκίας καὶ τὰς ἀποθήκας των, καὶ ἔρριψαν εἰς τὰ δεσμὰ πάντα διασωθέντα ἀπὸ τῆς τοῦ ὄχλου μανίας. Ἀλλὰ μετὰ τινας ἐβδομάδας, ἰσχυρὸς στόλος Γενουήνσιος ἀναφανείς, ἀπῆλθε ἱκανοποίησιν διὰ τὰς κατὰ τῶν Εὐρωπαίων ἐνεργηθείσας βιαιοπραγίας. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ Τραπεζοῦς διετέλει ἐν ἀναρχίᾳ. Ὁ Μιχαήλ κληνῆρης ὢν ἐνεκα ἀσθενείας, ἦτο ἀνίκανος νὰ πράξῃ τι, καὶ νέα τις ἐπαναστασις ἦτο ἐτοιμὴ νὰ ἐκρηχθῇ. Διὸ δυσχερὲς καθίστατο πᾶσα πρὸς τὴν εἰρήνην διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Γενουηνσίων, οἵτινες ἀληθῶς ἀπέδωκαν τὴν Κεραισσούντα, ἀλλ' ἐπέτυχον νὰ ποῖς παραχωρηθῇ τὸ φρούριον τοῦ Λεοντοκάστρου, ὃ εἶχεν ἐπίτηδες κτίσῃ Ἀλέξιος ὁ Β', ὅπως χαλινώγῃ τὰς αὐθάδεις αὐτῶν ἀπαιτήσεις. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης, οἱ Γενουήνσιοι κατέστησαν κύ-

ριοι τοῦ λιμένος Δαφνοῦς, ἔκτοτε δὲ ἡ σημαντικότης τῆς αὐτοκρατορίας ἤρχισε νὰ ἐλαττωταί. Εἰς γέρων οἷος ὁ Μιχαήλ, φθειρόμενος ὑπὸ τῆς ἀσθενείας καὶ στερούμενος μεγάλων πολιτικῶν εἴτε στρατιωτικῶν γνώσεων, δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ παλαίσῃ πρὸς τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα στοιχεῖα ἀταξίας. Τὸ φατριαστικὸν πνεῦμα ἐνεψυχώθη ἐκ νέου, νέαι συνομωσῖαι ὀργανίσθησαν, στάσεις νέαι ἐγένοντο εἰς τινὰ τοῦ κράτους μέρη, καὶ τέλος, τῇ 13 δεκεμβρίου, τοῦ 1349 ἔτους, κατεβιβάσθη τοῦ θρόνου ὁ Μιχαήλ βασιλεύσας πέντε ἔτη καὶ μῆνας ἐπτά. Οἱ ἐκ τῆς φατρίας τοῦ Ἀλεξίου Γ' διαδόχου του ἐβίβαν αὐτὸν νὰ λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Σάββα, καὶ μετὰ ταῦτα, θέλοντες νὰ τὸν ἀπομακρύνωσιν ἐτι μᾶλλον, ἐξώρισαν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν αὐτοκρατορικὸν μοναχόν.

VIII.

Κατάληψις τῆς ἀρχῆς ὑπὸ μὴ νομίμου κλάδου ἐκ τῆς γενεᾶς τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν. — Βασιλεία Ἀλεξίου τοῦ Γ'. — Προχώρησις τῶν Τουρκομάνων. — Ἐκδικήσις τοῦ Λεγκαρίου. — Πλούσιαι ἐκκλησιαστικαὶ προικοδοτήσεις (1349—1390).

Οἱ Σχολάριοι μετὰ τῶν δημοκρατικῶν προσεκάλεσαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Ἀλέξιον τὸν Γ', υἱὸν τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς παλλακῆς του Εἰρήνης, ὃν ἔστεψαν μετὰ μεγάλης πομπῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου, μόλις διανύοντα τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Τὸ ἀληθές αὐτοῦ ὄνομα ἦτο Ἰωάννης, παρέλαβεν ὅμως τὸ τοῦ Ἀλεξίου, καθότι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπιστεύετο ὡς καλὸς οἰωνὸς διὰ τὴν οἰκογένειαν τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν.

Ὁ νέος αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀνατραφῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὃ δ' ἄρπαξ Ἰωάννης ὁ Καντακουζηνὸς συνήργησεν εἰς τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάβησιν του, ὅπως ἐξαίρεθῇ ὁ τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν νόμιμος κλάδος. Πρὸς σύσφιγξιν μεγαλύτεραν τῆς ἐνώσεως πράγματι καὶ οὐχὶ δι-
καιώματι τῶν δύο ἐαυτῶν δυναστειῶν ὁ Ἀλέξιος, δεκαέτης ἔτι ὢν, ἐνυμφεύθη τὴν Θεοδώραν, θυγατέρα τοῦ Νικηφόρου, ἐξαδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ τελευτὴ τοῦ γάμου τοῦτου ἐγένετο ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου, ὃν ὁ Ἀλέξιος ἐξελέξατο ὡς

προστάτην τῆς δυναστείας του, καὶ ὅστις ἐθεωρεῖτο ἤδη ὡς ὁ οὐράνιος προστάτης τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντος. Ἡ κατὰ τὸ 1340 ἀποτεφρωθεῖσα αὕτη ἐκκλησία μετὰ τοῦ μοναστηρίου, εἶχεν ἀνεγερθῇ μετὰ πολλῆς ἐξωτερικῆς λαμπρότητος, ἀλλ' ἡ ὄψις τῆς ἐκκλησίας ὡς σήμερον ὑπάρχει μεταποιημένη εἰς Τζαμίον καλούμενον Γενί-τζουμά-τζαμιτὶ (νέον τῆς παρασκευῆς τζαμίον) καταδεικνύει αὐτὴν ὑποδεστέραν, κατὰ τε τὴν στερεότητα καὶ ἀρχιτεκτονικὴν καθαρότητα, τοῦ κτιρίου ὃ ἀντικατέστησε.

Τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας ταύτης παρήλθον ἐν συνεχεῖ ταραχῇ ὡς ἐκ τῶν ἐπαναστάσεων τῆς ἀριστοκρατείας καὶ τῶν στάσεων τοῦ λαοῦ. Αἱ συνομωσαίαι διεθρόνοντο τὰς συνομωσάδας· οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ γερουσιασταὶ διὰ τῶν βραδουριγῶν εἶτε τῆς βίας ἐθήρουν τὰ ἴδια τῶν συμφέροντα, ὃ δὲ ὄχλος ἠκολούθει καὶ οὗτος στασιάζων. Ἡ γενεὰ τῶν Δορανιτῶν, πανίσχυρος κατασταθεῖσα, ὑπεχρέωσεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν τὸν αὐτοκράτορα ν' ἀποσυρθῇ εἰς Τρίπολιν, ἀλλ' ἡ γενεὰ αὕτη ἐξεθρονίσθη παρχυτικῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ὅστις μετέβαλλεν ἀενάως φρόνημα, δὲν κατώρθωσεν ὅμως καὶ νὰ στερεώσῃ τάξιν τινα ἢ νόμιμον ὁπωσοῦν κυβένησιν.

Δὲν θέλομεν παρκαλοῦνται τὸν ξηρὸν χρονόγραφον Πανάρετον εἰς τὴν ἐξιστόρησιν καὶ τὴν ὀνοματολογίαν τῶν ἐν Τραπεζοῦντι ἐπαναστάσεων, ἀπλῶς μόνον θέλομεν ἀρκεσθῇ εἰς τὸ νὰ μνημονεύσωμεν γεγονότα τινά. Ὁ Μέγας Δουξ Νικήτας εἶχε τεθῇ ἐπὶ κεφαλῇ τῶν πραγμάτων μετὰ τὴν καταβρίψασιν τοῦ Δορανίτου ἐπαναστασιν, ἀλλὰ δύο ἔτη μετὰ ταῦτα, τοῦ νέου αὐτοκράτορος κυριεύσαντος τὰ δύο τῆς Λιμνίας φρούρια, Τρανίαν καὶ Κεγχρινὴν, ὃ κατεῖχον οἱ στασιασταί, καὶ δείξαντος βούλησιν καὶ ἰσχὺν τοῦ κυβερνήτου δι' ἐαυτοῦ, ὁ Μέγας Δουξ μετὰ τῶν συμφρονούντων αὐτῷ ἀπεσύρθησαν εἰς Κερασοῦντα, ἐλπίσαντες ὅτι διὰ τῆς ἐπὶ τῆς πολιτοφυλακῆς ἐπιβρότης τῶν καὶ τῆς παρὰ τοῖς ἐν Τραπεζοῦντι δημοτικότητος τῶν θὰ καταλάβοιεν καὶ πάλιν τὴν ἐξουσίαν. Ὅθεν ἐξαπτόσαντες πλοῖα τινά παρυσιάσθησαν πρὸ τῆς πρωτευούσης κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1355. Καὶ ἡ μὲν ἄφικσις τῶν προὐκάλεσε μεγάλας ἀταξίας, ἀλλ' ἡ ἐξουσία τοῦ νέου αὐτοκράτορος ὑπῆρχεν ἐδραῖως στερεωμένη, διὸ οἱ στασιασταὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς Κερασοῦντα μὴ δυνηθέντες νὰ ἐπιτελέσωσι τοὺς σκοποὺς τῶν. Ἐκ τῆς ἀποτυχίας τῶν ταύτης

ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ ἀρχὴ εἶχεν ἀνακηθῇ τὴν κυριαρχίαν τῆς, ἀλλ' ἄπασαι αἱ ἀπόπειραι αὐταὶ ἀποδεικνύουσιν ἐπίσης ὅτι ἐν πάσαις ταῖς τάξεσι τῆς κοινωνίας εἶχε σθεσθῇ πᾶσα πρὸς τε τοὺς νόμους καὶ τὴν δικαιοσύνην πίστις. Μὴ ὄντων τῶν Ἑλλήνων τὸ πλεῖστον ἀρπιδίων, καὶ στερουμένων πειθαρχίας ἅμα καὶ θάρρους, ἡ πρὸς τὴν βίαν ἐκκλησίαι τῶν οὐδόλως ἔσωζεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς περιφρονήσεως, καὶ οὕτως ἔφεραν ταχέως τὴν ἐξουθένωσιν τοῦ ἔθνους τῶν. Παρ' αὐτοῖς ὁ μὲν δεσποτισμὸς ἦτο ἀμέτοχος ἀσφαλείας, αἱ στάσεις ἀμέτοχοι δόξης.

Ὁ Ἀλέξιος ἐδείξε κἄπως δραστηριότητα τινὰ καταδιώξας τοὺς στασιαστὰς μέχρι Κερασοῦντος ἥτις μετὰ τινα μάχην διωμολόγησε συνθήκας. Κατὰ τὸ εὐτυχές αὐτὸ διὰ τὴν αὐτοκρατορίαν ἔτος, ὁ Ἰωάννης Κερασίδης, Δουξ τῆς Καλδίας, ἀνέλαθεν ἀπὸ τῶν Τουρκομάνων τὰ φρούρια Χερικανὴν καὶ Σοριγιανὴν. Ὁ ἐκθρονισθεὶς Μιχαὴλ, ἀποδράσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἤλθε νὰ ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὴν ἀποστασίαν τοῦ ἀρχαίου τοῦ φίλου τοῦ μεγάλου Δουκὸς Νικήτα, ἀλλ' ἦτο παρὰ πολὺ γνωστὸς ἐν Τραπεζοῦντι, ὅπως εὖρη ὑποστήριξιν, διὸ ὑπεχρεώθη ν' ἀποσυρθῇ μὴ δυνηθεὶς νὰ ὑποκινήσῃ στάσιν τινὰ. Ὁ μέγας δομέστικος Μειζομάτης καὶ ὁ μέγας στρατάρχης Σαμφὼν ἔθεσαν τέρμα εἰς τὸν ἐμφύλιον πόλεμον κυριεύσαντες τὴν Κεγχρίνην, τὸ τελευταῖον ἄσυλον τοῦ μεγάλου Δουκὸς Νικήτα. Οὗτος, οὗ αἱ διοικητικαὶ γνώσεις ἐξετιμῶντο λίαν, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπανακηθῇ τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ὅτε δὲ ἀπέθανε, τῷ 1361, ὁ Ἀλέξιος, ἐπιδεικνύων τὴν θλίψιν του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοιοῦτου ἱκανοῦ ἀνδρός, παρηκολούθησε τὴν κηδεῖαν του λευκὰ ἐνδεδυμένος ἱμάτια, καθότι τὸ λευκὸν χρῶμα ἦν τὸ πένθιμον τῶν αὐτοκρατόρων. Ἡ κυριαρχία Ἀλεξίου τοῦ Γ' ἀποκατέστη εἰς ἄπασαν τὴν παραλίαν, ἀπὸ Οἰναίου μέχρι Βατουμί-νου, ἀλλ' ὅμως εἰς τινα ἀπὸ τῶν λιμένων τῆς θαλάσσης ἀπόστειλαν, ἡ τάξις οὐδόλως ἐξηφαλίστο ἐν τῇ ἐσωτερικῇ. Τὰ κτήματα τοῦ μεγάλου μοναστηρίου τῆς Παναγίας ἐν Σουμελά, δέκα λεύγας ἀπέχοντος τῆς πρωτευούσης, ἦσαν ἐκτεθειμένα εἰς συνεχεῖς τῶν γειτόνων Μωαμεθανῶν ἐπιθέσεις. Μεγάλοι κτηματῖαι ἔζων ὡς αὐθένται μὴ διανοούμενοι νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς οὐδένα, καὶ οὕτω παρέτειναν ἐν τῷ τόπῳ κατάστασιν προσεγγίζουσαν τῇ ἀναρχίᾳ. Συνέβη μάλιστα ὥστε ἡμέραν τινα ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς παρ' ὀλίγον

νὰ περιπέσῃ εἰς τὰς χεῖρας συμμορίας τῶν ἀνηκούσας εἰς τὴν φατρίαν τῶν Καθασίδων, οἵτινες ἀπεπειράθησαν ν' ἀρπάσωσιν αὐτὸν κατὰ τινὰ ἐκδρομὴν τοῦ ἐν τῇ γραφικῇ κοιλάδι τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου, ὀλίγα θήματα μακρὰν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ καὶ τῆς ἀκροπόλεως του. Τὸ σχέδιόν των συνίστατο εἰς τὸ νὰ αἰχμαλωτίσωσιν αὐτὸν καὶ παραλάβωσι μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὰ ὄρη. Τὸ τολμηρὸν τοῦτο ληστροκόπημα, ὃ ἔλαβε χώραν περὶ τὸν ὀκτώβριον τοῦ 1363, παρ' ὀλίγον νὰ ἐπιτύχῃ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ἐφάνη ὀλιγώτερον εὐτυχὴς ἐν τῇ κατὰ τῶν Τουρκομάνων πολέμῳ, ἀφ' ὅσον ἐν ταῖς κατὰ τῶν ὑπηκόων του μάχαις. Ὁ χρονογράφος Πανάρετος, ὅστις συνῴδευεν αὐτὸν εἰς τινὰ κατὰ τῶν φυλῶν τῆς Χεριανῆς ἐκστρατείαν του, διαβεδαίει ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἐκστρατείας τῇ ὑπηγορευθῆ ὑπὸ τῶν τοῦ διαδόλου μηχανευμάτων. Ὁ αὐτοκρατορικὸς στρατὸς προέβαιεν ἄνευ πολεμικοῦ τινος σχεδίου, καὶ μόνον κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ λεηλατῇ καὶ αἰχμαλωτεύῃ. Προσβληθεὶς δὲ ἐξαπίνης ὑπὸ ἐχθρικοῦ ἱππικοῦ σώματος, ὁ στρατὸς οὗτος, μετὰ τε τῶν στρατηγῶν καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐδόθη εἰς φυγὴν, κατὰ τὰ πεδία τετρακοσίους νεκροὺς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης, ἅπαντα τὰ λάφυρά του, τὰ σκεύη του, τὸ ταμεῖον τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτὰς τὰς τοῦ αὐτοκράτορος σκηνάς. Ὁ Ἀλέξιος ἐθεάθη ἐν τοῖς πρώτοις τῶν φυγάδων, καὶ τοῦτον παρεκλούθει ἐγγύθεν ὁ Πανάρετος. Ὁ ἱστορικὸς οὗτος ἀποφάσσει ὅτι ἄνευ τῆς ἰδιαιτέρας βοηθείας τοῦ Θεοῦ τῶν δυνάμεων, ὅστις ἔδωκε δύναμιν εἰς τὸν ἵππον του νὰ καλπάζῃ ὀπίσω τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τρεῖς ὅλας ἡμέρας καθ' ἃς διήρκεσεν ἡ φυγὴ, θὰ ἀπώλλυτο ὁ αὐτοκρατορικὸς γραμματεὺς, αἱ δὲ ἐπερχόμεναι γενεαὶ θὰ ἠγνόουν τὰ χρονικὰ τῆς Τραπεζοῦντος (1).

Αἱ τὴν μακρὰν Ζώνην τῆς χώρας ἐξ ἧς ἀποτελεῖται ἡ αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζοῦντος προσβάλλουσαι τουρκικαὶ ὁρδαὶ, ἀνῆκον εἰς φυλὰς ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων καὶ πολεμίας μάλιστα μεταξὺ των. Ἡ μεγάλη ὠθησις ἡ σπρώχνουσα αὐτὰς εἰς τὰ πρόσω ἦν ἀποτέλεσμα τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ καθέξωσι νέας χώρας πρὸς διατροφὴν τοῦ καθεκάστην αὐξομένου πληθυσμοῦ των, τῶν βοδνῶν καὶ τῶν ποιμνίων των. Οἱ νομάδες οὗτοι Τούρκοι ὠρμῶντο οὕτω κατ' ἔτος ὥπως αὐξήσωσι τὴν χώραν τοῦ μετακινουμένου στρατοπέδου

των. Ὅπως αὐξήσωσιν, ὤφειλον ἢ νὰ ἐξολοθρεύσωσι τὰς ἐτέρας νομαδικὰς φυλὰς, ἢ νὰ ἐκδιώξωσιν εἰς τὰ πρόσω τοὺς πεπολιτισμένους γεωργούς. Παραπλήσια αἷτια ὠθοῦσι σήμερον τοὺς ἀποίκους τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, τῆς Ἀφρικῆς καὶ Αὐστραλίας νὰ διώκωσι τὰς νομαδικὰς φυλὰς τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων.

(Ἐπεται ἡ συνέχεια.)

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΙΝΕΙ. (1)

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.)

III.

Τὸ πρότυπον τοῦ Ἀγίου Πέτρου.

Ὁ ἄγνωστος δὲν εἶχεν εἰσέλθει εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἰορδαῆνς, ἀλλὰ μετὰ δειλῆς μετριοφροσύνης εἶχε καθίσει ἐπὶ τινος ἐδράνου, παρὰ τὴν θύραν, καὶ ἐπερίμενε, πρὸς τὸ ἔδαφος τὸ πρόσωπον κλίνων.

— Σύγγνωτέ μοι, εἶπεν ὁ Ἰάκωβος, ἐξέρχομαι τοῦ οἴκου τοῦ διδασκάλου μου, ἐν ᾧ πολὺ μ' ἐκράτησαν ἡ εὐτυχία μοι εἶχεν ἀφαιρέσει τὴν μνήμην.

Λάμπις ἤστραψεν εἰς τὰ ὄμματα τοῦ ἀγνώστου. — Ἡ εὐτυχία; ἐπανελάθεν ὑπάρχει ἄρα γε ἐπὶ τῆς γῆς; — Ἀναμφιβόλως, δι' ὃν τινὰ ἐκπληροῖ τὸ καθῆκον αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ πάν ἄλλο ζητεῖ τὰς εὐχαριστήσεις τῆς συγεϊδήσεως.

— Ὀμιλεῖτε ὀρθότατα, κύριε! — Εἰσέλθωμεν, εἰσέλθωμεν ταχέως; ἐμείνατε ἀρκετὴν ὥραν ἐκτός, εἶπεν ὁ νέος ὁδηγὼν τὸν πρεσβύτερον εἰς τὸ ἐργαστήριόν του, ἐν ᾧ διέλαμπον σχεδιογραφίαι τινες τῶν εἰκόνων τῶν παθῶν. — Ἰδοῦ, προσέθηκεν, ὁ Ἰορδαῆς, ἰδοῦ πρόσωπον, ὅπερ ὀφείλω πολλάκις νὰ παραστήσω εἶναι ὁ ἅγιος Πέτρος, καὶ θὰ μοι χρησιμεύσῃτε πολὺ διὰ τὴν μορφὴν ταύτην.

— Εἶμαι εἰς τὴν διάθεσίν σας, κύριε. Πῶς πρέπει νὰ τεθῇ;

— Ἄ! βλέπω, ὅτι δὲν εἴσθε συνηθισμένος νὰ προτίθεσθε ὡς πρότυπον.

— Ἀληθῶς, πρώτην σήμερον φορὰν μοι συμβαίνει τοῦτο.

Ὁ καλλιτέχνης παρετήρησε μετ' ἐνδιαφέροντος τὸ πρότυπόν του, ἀφίνων δὲ μετ' οὐ πολὺ τὰς γραφίδας του, ἐπλησίασε τὸν γέροντα καὶ λαβῶν

(1) Πανάρετος σελὶς 366.

(1) Συνέχ. ἀπὸ φυλλ. 75.